

Travel lore,

- I. Stars, sailing directions, dangers
at sea; tales of stars and
voyages.

- II. Songs: especially songs of ancient voyages
and wars.

Araia Ika hona ni kamatēa te wa.

- (1)
- I Te Kainonoki. E bo mai an tai (ke mai mai-nihu) be aki warekaki tain te ānimaoa n te borau. E tirināki n te aeto ni uri ae matātonōaki; ae Tabekaki n aron te Kainroa.
- II Taboinān. E kabo mai moan te wa. E tirināki n te Onibua aie e te bokaki iai; ni unaki
- III Teikauriaria. E kabo mai ^{bukin} ~~moan~~ te wa. E tirināki n te Onibua naba n aron Taboinān.
- IV Ruberubitenān; Tiaki te kua are kaoti waron aikoi; mo e riki ba te waā ae riki i Karawa ao e tanāki ni Kabuta Karawa ao E baka rōna i aoni marawa, ao e kebo te wa. E tirināki n te bakabane. are e Kateaki ni Hammahuraki n aron tuana n te Talunea.
- V Te Wari. E aki woraki ni kaoti i aon tari ma bon te bai are riki n ^{nim} mamano mai ani kabin te wa, ao E kaoti mai Katean te wa. E tirināki n te ba (oil) are Kabiraki iai tewi ni bati.
- VI Teraku; tiaki te kua ma bon te ika are e kiba n ~~owow~~ ewewe i aon tari, ao e kona n eweka te wa n ewaria ni wina are kakō n ananau E bakarere mai Katean te wa, E tirināki n te roro ae menai, ae atiba rawe bo E kabubutaki i aon te wa,
- VII Kei Nakiniwae. tiaki te kua ao tiaki te ika naba ba bon te bai ae riki i moan te wa; (ikana te bihe ke te rakai.) Ao e rikin n raba te wa ma ni marina te tia tau lwe, iai. E tirināki n te like are

te tano ae mainaina ao te atinounu ba e
 Karekiki iai. Tike e nani borau te wa ao e
 Katauaki te tia borau are e mata aba
 e Karekiki naba temanna i bubin te tirina
 Tekua ni kaun. E a ranaki te m'makurici,
 ba te "Karake kua" e boni bati n rabakan
 te tia tirikua temanna; ma e aki mana raba-
 kan temanna, ba tao e aki bone irona tirinaia
 Kua ake Itiman. E Kanaia tirinan te Kua are te
 Wari ao te Paku; ba ti tabeman atea Rabakan
 aia man i Teluka laikai are Jabomatan i Nihunan.
 Bue ma Piroño are muiokou Abalon.

Meang.	Kuka	Maiaki
Piranin te Itoi aei.	Piranin te Itoi aei.	Piranin te Itoi aei.
Auti	Matiriki	Pimuinata
Te Baraitoa	Ieboton aiai	Mataroo
Nei Temanai	Babaniman	Kāina
Iebai burebure.	Ieitu aninai	Kamanuka
Iebai buobuoki	Matinaba	Baimoa
	Kakarona	

Te borau n te naina

Nkana ko borau. Ao iai man Nimarawa ae
 arana Man ninonino. ae bon te man. ao
 ana makuri te man aei, nkana ko noria
 e kibarake nako karawa, ao kotaraia naba
 Ao nkana ko noria ba e raroa te man ane
 Ao ane e na tannako Jan ao nako aiaki
 ao ni wairio ni wacerake. Ao ane nakoi ai
 ao ai boni naia te aba ma ko aia aia

naba ni kaeta muina ba boni naia te aba. ao
 tenana bon tenan ao arona E bon taraki nkana
 E moani kaborake man te aba. ao e a mona oki
 ni baori taberana nako n aba ai naia ba bon
 te aba are i ana aron naba are i muina
Arona n te bon, aei.

nkana ko boran ni bon ao E luaka ma ni koran
 ao ko na bon nora aban man te nao, ao aio
 bukin atakina nkana ko nora te nao ba e tabeka
 Ramani wam ao rimui Rabatan te wa ao ko
 a taia ba e raroa te aba ma nkana e
 tabeka tabona ao rimui bukina E a kan
 te aba ai naia bukin atakina ame.

Je nimima ni boran.

Tabekan ni maia Matairua Matairona ma taba e
 ma taba o. E i aki ataia mean E i aki ataia
 maiahi. I aki ataia Karawa ma mone o ba
 tabetabekiko ni man ni boran Ke a tuatuañoi
 man añañañai mataba e mataba o bu ba te atua
 mai Ietu ti nkoe te aba te Atua nkoe marauo
 E tei ba teangi luaka Imitia oreia Karara
 nakva ibana marauo.

Karakin Wei Anti

Bon te amata Wei Anti ba hain aon te aba.
 ao Rimumata boni kaimi karawa. Ana ma-
 huri te aine aei. E nanako ni kaea te maie
 I karawa. Ao Imaina E karaoki te takakaro
 ae arana Teboano. Ao neierei e roko n tei
 ni matakus iai; Ao aikai araia kaimi maina
 Kania ao Tebaraitoa. (E boni maili riki taioni

Itoi) Ao aroia uakai ūkaha e baka te ano irarikiria
 ao ahi anai ba a kamaira irouna ba e riribaki
 neierei; Ao akea ba e nako n tang ao e tuana
 Tamana ma Tinana. Ao a karaoa Kabirana te ba
 ae moan te boiarara; Ao ūke e kabiria iai,
 Ao e birirakea Karawa boia Ao e bo waen te
 aomata ae arona Katimoi ni boin te ba aroi; Ao
 akea ba e kanakoaki mai Karawa te aomata aei
 ba e na kaea boin te ba aroi; Ao ūke e roko i aon
 to aba ao e hon reke iroun Nei Anti; Ao akea
 ba e kairia nako Karawa. Ao e kaŋoi nako ina Neiko,
 ūkaha ko roko i Karawa Ao tai Kawara te aomata
 te manna ma boni Kawara Pimwinata. Ao ūke e roko
 Nei Anti. ao e noria uoman te aomata ba Kama
 ao Pimwinata ao e taraia neierei ma kaŋa
 e tamaroa tenare Kama ao Pimwinata e ka-
 raba, n onea kuma imain neierei; Ao ūke e
 nora neierei ba e tekateka i matani Kama
 ao e a maŋa Katamaroa kuma ao Nei
 Anti e noria ao akea ba e manana ni
 biri nakon Pimwinata ao ūaia e birinako
 mai maina. Ai ūaia lūkini Ikaŋaia aei ni
 Karokoa ūkai.

Ana boni Anti n te borau.

ūkaha ko Kan ataia ba e rai marawa ao arona. Ko na
 bon taratara Tekinoŋo. ba ūkaha e kawakawa i
 oin te boua ao iai te amarahe i wina, Ao e uotia
 nakoni baŋana ao e bonota baŋana n te tana
 tano ao ko ahi kabaka nam ba e Karau ma
 ni luaka marawaa ao iai naba te aia
 i Iori, Ma ūkaha e ūki matana ao

E bone ni kawanako Jehinoō mani bañana ao ko
 a Kabaka wam ba e a rari, (Te Kauoua) ūkana ko
 nora Te Kareau ba E Karaoa Maneabana i nanon
 te bata ao te mama ame E mena i mūkani Mane-
 abana ao ko a taia ba E rari; Ma ūkana e a
 wako mani Maneabana ni Karaba ao E nañi baka
 te Karau. ma ūia are ko aki borau ba e aia
 (Katenua) ūkana ko nora Hamakaina ba E Karaoa
 Maneabana ao E aki bui te Itoi i nanona ao ko
 a taia ba e nañi baka te Karau ae lati, ma
 ūkana ko a maña nora ba E a maña Karaoa
 Maneabana, Ao E reke i nanona te Itoi ae mañi
 riki nakon te buina, ao ko Kona ni borau ba
 bon akea te buaka i Marawa, (Kāua) ūkana ko
 a maña nora Hamakaina ba E Karaoa Maneabana
 aika uoua, teuana ae uraura n ai aron Neiwi-
 rara ao teuana ae mawawa, ko a taia ba boni
 ūia te Karau ae moan te lati nakon are
 rimoa. (Kanimana) ūkana ko Kani borau nako
 n te aba ae moan te raroa n ai aroni Beru ma
 Butaritari, ko aki tarai bai akana makoro ma
 iai te bai ae Tamaroa riki nakon akame, ba
 ko na nako buakonikai ūkana eora ao ko na
 Kaea Jenimatanin are marauran aona, ao ū-
 kana ko nora ba e baña i nanoni bañana
 ae moa te wariki, Ao E aki reke ana tabo baim
 ni Karima n te baña ame. Ao boni Kanikinaon
 te aia ma te Karau ae moan te ko rakora, Ao ūkana
 ko a maña nako buakonikai ni maña nora naka
 Jenimatanin arei, Ao ūkana E mena i maim
 i aoni bañana, Ai ūia te rari ae man taina
 ao ko Kona n roko n te tabo ae moan te raroa
 n ai aroni Beru ma Butaritari.

Ana bong ^{Rimurimata} ~~Kama~~ n te borau, ūhana ko han ataia
 ba e buaka marawa. Ao ko na nahon tara moa
 te i abuti ūhana Emoania, ao ais arona ūhana
 tas e mantoa tari, Ao ko ataia ba iai te aia i
 Marawa na ūhana ko noia ba e tari ravi, Ao
 akea te aia i marawa.

Names of Stars and Constellations.

				β, γ, δ, 67, 68, 70 Ophiuci.	
1. Nei Anti ✓	The Pleiades ✓	2. Te Oni Kitiba ✓		~~Opus~~ ~~Borealis~~	
2. Te Baraitoa ✓		25. Te Kai n roa ✓			
3. Nei Tomanai ✓		26. Nakarang ✓			
4. Te bai burebure ✓		27. Te itoi ni ngania ✓			
5. Te bai buobuoki ✓		28. Taumannang ^W ✓			
6. Matoriki ✓	~~ap~~ Kemiaki (Lepus)	29. Kna n te Karon ✓			
7. Te boton aia ✓	Aldebaran ✓	30. Kabavina ✓			
8. Babaniman ✓	Sirius ✓	31. Kabairekenke ✓			
9. Teituaninai ✓ ^(S 21 65)	^{Three little stars in a line near} ~~Spica~~ Orion's (The Belt)	32. Te tia uota teina ✓		Small star next to 5 Orionis	
10. Matinaba ✓	~~ap~~ Kewerang (Capra)	33. Te buelwe ✓			
11. Kakaranga ✓		34. Nakatei ✓			
12. Rimurimata ✓	Antares	35. Vaituanibure ✓			
13. Mataroa ✓	δ, γ, α and ^{Spica} Virginis ✓	36. Ūn ✓			
14. Kāma (S 21 37) ✓	The Southern Cross ✓	37. Tokia and Rehua ✓		α, β Centaurus (Pointers)	
15. Kāmanuka ✓	β Orionis ✓	38. Torobubua ✓			
16. Baimoa ✓	Venus (Morning star)	39. Matekateka ✓			
17. Kūa ✓		40. Toriba ✓			
18. Kameanga ✓	α, β, γ, δ, ε, η Ursae Majoris ~~to Kewerang (Capra)~~	41. Nakabane ✓		Procyon, Canis Minor β, ✓ and δ Monoceros.	
19. Kamaiki ✓	Corvus	42. Bau n Rimurimata ✓			
20. Tāni Karoa ✓	δ, ε, ζ Orionis ✓	43. Te kainimoi ✓			
21. Teitoitaraiki ✓	Venus (Evening star)	44. Nakabibi ✓			
22. Te Kumete ✓		45. Nei Tomanai te Mahuru ✓		Cancer	
23. Te anoi ✓		46. Baikare ✓		α Hydrae ✓	

Kanikinacean te buaka ao te raori.

Ōkana ko nora aia Ōea Kanki ae nako ni kara-
 ba n aia banana i Etā. Ao e nānīroko te buaka
 ae moan te Korakora. ma ōkana e otinako mani
 banana ao Koataia ba e a raori. (tēuana) ōkana
 honora te ni katiti n tēiara. ao ko nako n taraia
 i matāniwin te bike ao ane ko na nora te bai
 ae lilitirake i maim. ma ōkana e uotarake te
 tano mai mone, ao Kanikinacean te aia i marawa
 ao ōkana akea te tano iai ao bon akea te aia

Nature ao Nakuaurang.

Traditions and superstitions connected with stars.

9.

1. The Southern Cross. Gilbertese believed that when the southern cross was at its zenith in early evening, skin diseases were rampant. The spirit of the Cross was called stupid and leprosy.
2. Nakarang ( ) When this star was on the prime vertical in early evening great dances & feasts were held.
3. Inan te Karon. The scales of the Karon-fish ( )
cf. the tradition of this star overleaf.
4. Te Anoi ( ). The brother of Tabunimiai; when he had carried him to Samoa, he disappeared and went to live in heaven; he became the constellation that bears his name.
5. Te Tāmbuki (Rigel) Considered the central star in the heavens for the Gilberts. In native "navigation classes," when young men were being instructed, they sat facing a long, straight pole driven into the ground due east of them. The summit of this stake represented Rigel. According to the angular height of the star, so they would approach the pole or retire from it.
6. Nei Anti (Pleiades) The constellation of the "Northern Rank" held to lead the row next northward of Rigel's.
7. Tebotonaiai (Aldebaran) So called because it stands in the V-shaped portion of Taurus which is like the ribs (aiai) of a canoe.
8. Kameang ($\alpha, \beta, \gamma, \delta, \epsilon, \eta$ Ursa Majoris) Considered to be a Cross and two pointers and therefore a replica of the S. Cross.
9. When Babaniman (Sirius) and Baikare (α Hydrae) were in right ascension at sunset came the seasons of strong westerly winds.

Names of stars and Constellations (continued)

47 Kameio ✓		67 Nei Aute te Waeuna ✓	β Tauri, β Aurigae + several small stars. Gemini.
48 Kameirariki ✓		68 Antim'am'a ✓	
49 Te Kabaru ✓		69 Noubwebwe ✓	
50 Tengea ✓		70 Makatei ✓	
51 Te Mabutonga ✓		71 Nakamotu ✓	
52 Te Mabutonga ni Matang ✓		72 Te Toubuki ✓	· Rigel
53 Te Nataati ✓			
54 Makurara ✓			
55 Baibingao ✓			
56 Te Tabio ✓			
57 Kama-iti ✓			
58 Kama rube ✓			
59 Te wa			
60 Mataroa ✓	α, γ, δ and Virginis		
61 Te bainroa ✓			
62 Te baibure ✓			
63 Boboran (te au mean) ✓			
64 Naatireia ✓			
65 Te man Nati ✓	δ, ε, ζ Orionis to κ and α (Rigel) Orionis		
66 Nonoaba ✓	β Argus		

Nakuaumai bon Jaman Jebomanti, ao luna Nei A-
umeang, ao natia Nei Māñanibuka are maneia
Kabaki ao Tearoba ao Rubseitetau. Aroia nakai
bon ti te akawa. ao ngkana aoki n na kawe
ao a ñan Jamaia ni kaonotia, ma kanga
E bon aki raoiroi kanana arei. Mo ngaia a-
re babange tamaia iai! Arimui Ao rimui E
tuanga natina are te aine, ao E Kanai! Neiko
ko na nako n nora tibum are Nakuaumai,
Ao ngke E nako neierei, ao E noria ba e me-
ma i aon a tibuna, ao E tuanga tamana are
Jebomanti ni kangai! I aoki ao are boni wene
i aon a tibuna. Ao E kangai nako ina, Neiko
ko a taia ba e raoi Tari ūkame? Ao ngke
e man teutana ao e wetia natina, ao E Kanai!
Neiko an nako mai ba n na revere niko te borau.
ao akca ba e boni Kabanea ano borau n
Na ngan natina arei! Ao rimui a bakanton
irona uake manena. Ao aukunkora aia
tai ni kamanea, Ao a kairia n na kano.
Ao ngke E a bakanako waia, ao a tewea-
nako i marawa, ao ñaia e koro i Nikunan
ao e unika betiana are te manga ni bukka
ao ngaia, E luna te aomata ae arana
Manriki. Ao natina ma ngaia Teraka. Ao
uake manem nei-erei, bon ti aia makuri
te roati ba tani borau ngaia, ao a
bane n atai n nen Ati. ba a tataneiai n
nori. Ao rimui e ikawai rake Teraka; Ao
e a maña, taetae tinana are Nei Mangamibuka
Ao e taku! Teraka ko na nako ni kawiaia
Jaman n roa te ati are i ni kuni Maiana,
ao E nako Teraka, E a kaman roko i maia

Jamana. Ao waia uakekei a kanenei maini ke
 ao a nora tē wa i maia, are ē a līa n roa tē
 Ati arei: Ao a taku. Ai bakanikawaira tē wa
 arei, Ao a bon roa i muina ma akea konaia
 ao aoki nabo: Ao Terake e roko i roun tinana, ao
 ē tē tirakinna ni Kañai; Ko bo maia Jamana? Ao
 ē kangai. Eng, Ao ē taku tinana, ē tau ma ko a
 maia nako ni kawiaia Ningabong ba tain tē
 Ati are i nikun Abemama, ma ngkana a kaka-
 mari, Ao ngke ko na boni kangai; ē a era nas,
 ē keweia tibuna are Nāka, Ao ngkana aongo ame,
 ao ane ana boni kairiko, ma boni iria nako
 Tebongiroro, Ao ngkana ko a roko ao ko a āna am
 kaneati ane, I taunna i oini bouani Batan
 ao kabiram tē ba, ane tēke n tanimainiku, ao
 rimui Ko a maia oki, Ao i muin tābetāi
 e okira a bona Teraka are Nikuman; ao i
 muina e a manga tanira tē kan a kawo tē
 uare Teraka ao e a manga nako n na Kawo
 ao akea ba e bo ma tē-mannaba ae moon
 tē korakora: Ao a raira waia ni kabarakia ao
 a karabaia i nanona! Ao nke e roko tē
 man aei; Ao e tēna kabini waia ao e uotia
 nako ba nāona i nukani marawa; Ao akea
 ba e matū tē man arei, Ao e roko Nei Titu-
 tuabine n tuanga Teraka ni kañai; N nas a
 nai maeani wam ao kabaea boraveana ba
 ae a kan ana tai ni uti, Ao tē uare e oti
 nako, ao e kabaea boravean Temannaba ao
 a matiga karabaia! Ao nke e uti tē man
 arei, ao ē kibonako ao e butaki boraveana
 ao ē kibaria Teraka ma tē uare raona n toka
 iai, Ao a nako ni boka i Abaorora: Ao

tē mama tē aine ae Mean tē aba arei, E nako ni
 kaokoroaki ma aomatā ba e ribaki Bikoukoma
 ba tūan tē aba arei; Nkana E Bikoukou tē aine ao
 e wetēaki Nei korobibi nakoina ba e na raeva
 Bivolōna n na ana natina, i nanona ao e mate
 tinana, ba kanga a baba kaina, Ao a maka naba
 te Jou ba a taku ba tē Anti, ao aki kono ni kana
 tē ika are tirimaki n tē ai ba a taku naba ba bon
 tē anti naba tē ai; Ao Teraka akea be a bon Eina
 Nei Erei, ao akea ba e Bikoukou, ao e bati n na-
 nokawaki tē aine aei; ao Teraka E kañai nakoina;
 Reiko, ko na aki wetē tē tūa kabung, ba N na boni
 Kabungko, Ao ngke e roko ana tai ni bung, ao e a riri ni
 maraki ba e na bung! Ao Teraka e boni kabunga, ao
 E roko i aon tē aba natia, Ao ngke a roko ana kara
 nei Erei, ao a mimi, nke e maiu natia ma tē atai
 ao a kangai! Reiko ko ira aniko, ao a biri ni tē i etā
 ani baina, ao anreka wina ao a nora nanon Ja-
 ningana, ba a taku ba e oti nako maia tē tēi
 ba boni baba ngaia! Ao rimui Eokira a bana
 Teraka ma luna, Ao akea ba e bo ma Tamana
 are Tearoa ao Kabaki ao a kañai nakoina; Teraka
 an tai kuri N nako ma nei Enne, ba kanga
 akan tinaba uakekei, Ao a Kanoua aia tēka
 ni kañai! E aki kan oraora bun, karaki ba
 ti na tē bona tē bona aei! Ao a tē bona ma e
 aki reke ba e Ewa tē aia, ao akea ba e
 tē bona Teraka, ao e reke i rouna tē aia tē ka-
 ron ae moan tē ababaki; ao e a naia Kabaki ao
 e imanna ao e a ana i nana n teweanao, ao
 E kañai nako natina, Urua tē bai aei ba om
 Itoi ni borae, ao arana i nanikaron, ai naia
 bukin reke tē Itoi aei! Ao rimui e oki Teraka i abana.

Names of the Moon according to the days of its age.

1. Banurin Namakaina: the name of the veil or cloud that is said to cover the moon from view on its first day.
2. Buti n iKa.
3. Koran.
4. Aomata to tenth day.
- 11-23. Kareao.
24. Neweroro.
- 25-30 Kaiti.

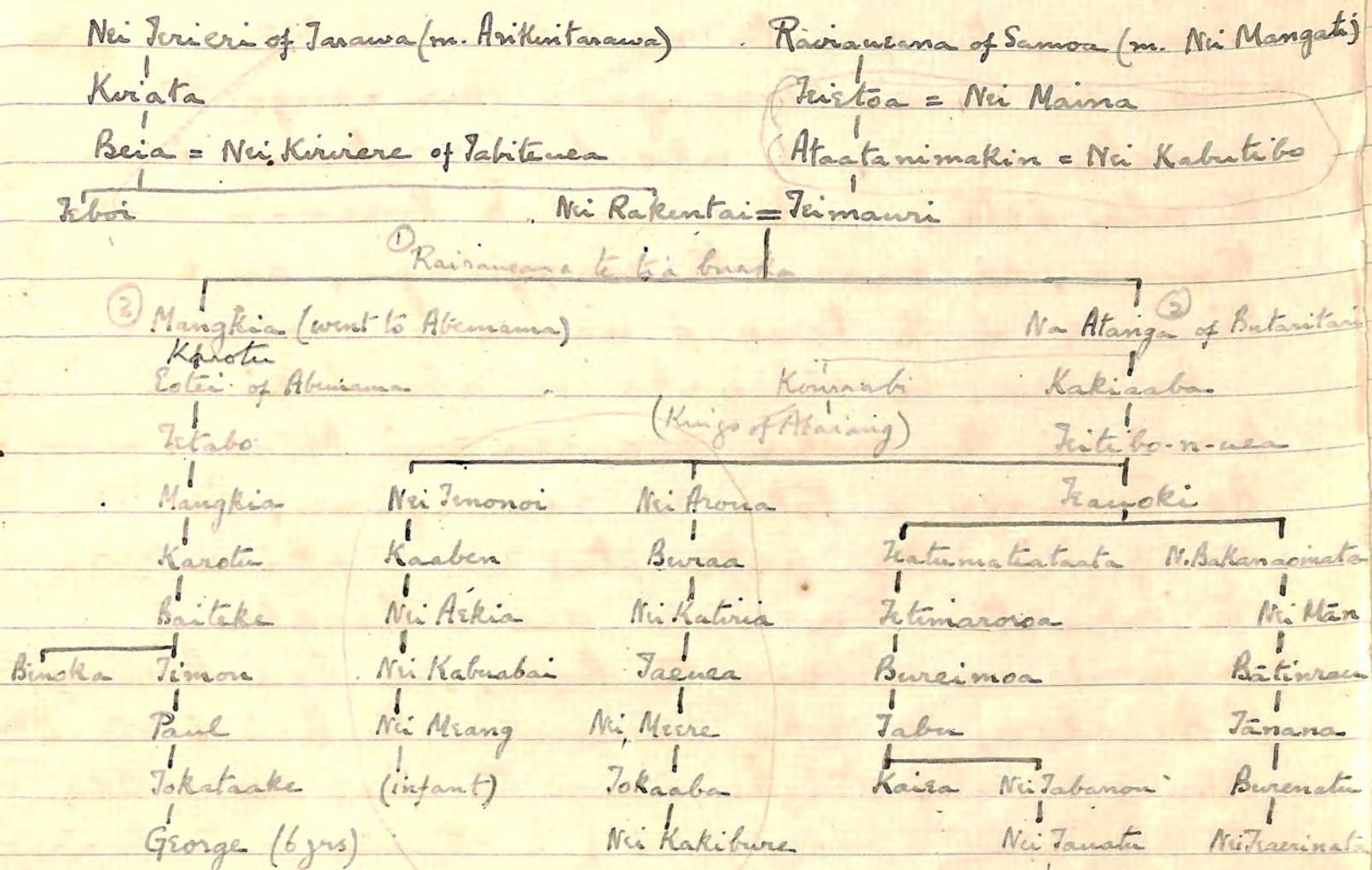

Genealogy belonging to the following story. (Given by Jaanana).

The ancestor of the High Chiefs of Abemama was Mangkia shown above as the brother of Na Atanga, the first High Chief of Butaritari and Makin. Mangkia was a man of violent character; he lived at the time when the Beman conquerors under Kaitu and Kaakeia had swept victoriously northwards as far as Marakei. Mangkia was sent by the people of Butaritari with presents to the conquerors at Marakei, in the hope that he would either make peace with them or be killed in the attempt. He succeeded in persuading the conquerors not to attack Butaritari, but instead of returning to the home which hated him went on to Abemama, where he settled, married and begot a race that became the High Chiefs of the island.

I. The Planting of the Tree of Samoa.

Imanna te aomata ae e mena i Mōne i nano, ao arana Taranga. Ana iango te aomata aoaei, e ukoukora rokona i aon te aba i eta. Ao e ana te Koraa-n aroka tenana, ae moan te wangiingii, ao e taunna n te tano i nanon te marina.

Ao akea, be rikirake n abaabaki ni Korakora te aroka *aoaarea mai Mōne i nano. Ao Taranga e toka ni maangana, be nang iriarake nako eta; ao e aki n nora te aomata tenanna are e Karaba i nanoni marewe-n te Kai, ba bon Auriana.

Ao akea, be roko marewen te Kai i-eta ni Mōne; e nang otirake i aon te aba; ~~ana~~ e teke te aba iai, e raewaaki; e otirake i eta Auriana, be tokarake i taberan te Kai. Ao Taranga, are bon arokana te Kora *aoaarea, e tikun i Mōne i nano, be tukaki maangana ni Karawa ni Mōne, ao e aki otirake i eta.

Ao te Kai *aoaarea, e aranaki Kain-tiknāba; e tei i aon Taamoa. E toka Auriana i marewena, ao e riki ni bati maangana nke e abaabaki, ao a riki aomata iai, ba Tabuariki, ao Nei Tituaabine, ao Ittaake ao Nei Koroangu tungutu.

Ao e riki Taburumai man raewan oina, ao e riki Teuribaba man wribana.

Ao a bane ni botaki Kain te Kai *aoaarea; ao Auriana nean ni marewena, ao Teuribaba nean aana.

Ai ngaia *aoaei moan rikin te Kai-n Taamoa.

* Not in any dictionary/vocabulary

It may be derived from 'o' a vigorous but in most cases is a Makin variant of aesi etc.

II. The Legend of Batuku.

Ē tū nkanne i Taamoā te Kai
ao-aārea ae arana Kaintikuaaba. Ē tū i
raaber-n te maunga, ao naere Te-wribaba ē
takataka i-aa-na.

Ao aron te maunga ao-aārea,
ē bubu-n-ai tabera-na, ao ē uramaaka
n tabetai. Ao Kaaia Taamoā a aki ni
Kona n tona te maunga ao-aārea, be Kam-
-araia, ba ai aron te bāngota.

Ē nangi tibutao nkanne
tabera-n te maunga. Ao akea, be raeua
ao ē oti Kanoana, ba te Tabanon. Ai
ngaia te Tabanon ao-aei, ae ara-na
Batuku, ae nea-n Taamoā nkoa. Ao antia
bon Auriaria. Ao akea be rabinobino Batuku
ae te Tabanon i-eta-n te maunga; ē
KāKanna mani-n te tabo ao-area — te
Kunioa, te bern, te man ae uarevike, ba
ti ngaia ao-aei Kana-na ae ē rke i-eta.

Ē rikirake Batuku. Takamimi
te Tabanon ao-area: ē abaabaki, ē Korakora,
ba ai aro-n te maneaba abaki-na.

Ē boni maan, ao ē nangi ^{oti}
Kanoa-n te Tabanon. Ē tibu mangō-na,
ao akea be otirake nati-na ae te Karimoa,
ba Te-mango. Ao ē oti Te-Kaburoro mani
Kaburoro-na; ao ē oti Te-burē mani burē-na;
ao ē oti Kabotamigana man taminga-na;
ao ē oti Koururu mani Koururu-na; ao ē
oti Teriakaeue man ria-na; ao te bina
Ravianeana-te-Imatang. Ē oti naerea mani
moan wi-n te Tabanon.

Taakai nūntana boni Kanoa-n te Tabanon ao-
-area.

Ao aia makuri taakai, a Kakea Kana-n
tamaia. A boni maan tentana i-eta; ao
akea, be nangi bane te amarahe i Tabera-n
te maunga. A nangi ruo nkanne mai eta-n
te maunga, ba a na nkera Kana-ni
Batuku mai-nano. Ao Kana-n naerea bon te
aomata ae e tiringaki vion-ia nati-na.

A nakonako n te taina taaka nati-ni
Batuku ao a bo ma Te-wribaba, are Kain
aa-n te Kai, i rabe-n te maunga; ao a
Kamanian ma-ngaia. Te mākā aia
takaakaro. Ao akea be aima bai-n naere
Rarāneana-te-Imatang, ao e teke moa-n
wi-n Te-wribaba.

E bue nano-n Te-wribaba nke e teke wi-na,
ma e boni Karaba i-nanona. Ma boningaia
moan uni-n Te-wribaba nako-ia Kāin te
maunga.

Reproduced in Gribble 1934: 87-9

III. A nangi boran nkanne nati-ni Batuku
ni Kakea Kana-n tamaia mai maeao.
E na nke mai-ia wae-ia? A tūanga
Batuku ao e Kaangai nakoia, "Nakoni
wete-ia taan-ta-^{Korea Kai-ni}~~Kanaka~~ waa-mi, ba
Na Utewenewene ao Nei Rarangaki ao Taburi-
tokia.

A weteaki taakai, ao a nako ni Korea
Kai-n te wa^{ao}area, ba te Kai are Te Raanga,
are e riki i rabe-n te maunga.

Nke e tū ao a Kaangai ^{nati-ni Batuku} (nakon tamaia:
"Ao nanta are e na Kaba waa-na?" Ao

E Kaangai, "Wete-ia Kotunga." E weteaki
~~maere~~ ^{Kotunga}, ma e aki ki Kani Kaba, ao e
 Kaangai nako-ia, "Tuanga ^{tau-migge} ^{te na Kaba} Kaburoro, be
 Kakannato te makuri ao-aei." A titiakiinna
 Kaburoro, ao e Kariaia.

E ki moa bareaka-n te wa. E tia, ao e
 toro te Kabi; e nangi toka moa-n rai-na; ao
 akea aine-n aia Koraki ae te tia-Kakano,
 ba ti te maane aia Koraki akai. ^(X) E nangi
 Karika te tia-Kakano naere Kaburoro. E
 ikua inao-n te moa-n rai ni Kamatunongi-
 -nonga i-ao-n te Kabi; ao e baka bubu-n
 te Kai. Ao akea be riki te tuua-n aine
 mai-buako-ni bubu-n te Kai, ba Nii Bubua
 Tiaki ti temanna te aine, ba te utu ae e
 maiti aomata-na. Boringaia taan-tia-
 Kakanoa Kora-n te waa ao-aarea.

E toka te moa-n rai; E nangi Karokoaki
 te rai-n teua. E a manga riki te aomata
 mani bubu-n te rai ao-aei, ba Nii Tona-
 -matang, te Koraki-n aine ae maiti.

E a manga riki aomata-n te buaka, ba
 Nan Tebuaka, te Koraki-ni maane ae maiti.

E a manga toka Kaeke-na. E ^{oti} ~~iki~~ Nii
 Kaeke, te Koraki-n aine ae maiti.

E a manga toka wi-na. E ^{oti} ~~iki~~ Nii Teui,
 te Koraki-n aine ae maiti.

E taamaniaki nKanne te wa, ao e
 Karnoaki aiai-na. E riki Nii Kiai-mani
 bubu-n aiai-na, te Koraki-n aine ae
 maiti.

E toka te Kai-n-ao. E riki Nii Rurubao,
 te Koraki-n aine ae maiti. E Kabaeaki

te Kai-n-ao. E riki te aomata mani Kabaea-na
ba Nii Kameenono, te Koraki-n aine ae
maiti.

E tia te wa, ao ara-na "Te Kaburoro;"

E tiringaki rama-na, ao ara-na "Teirantintu;"

E Karaoaki ie-na "Teakarinaaba", ao bwe-na
"Bakamweatarawa."

E a bane nKai te bai ae arasaki; e
bobonga te wa.

E nako ni Kaeaki nango-n te wa. A
nako n tiringa te aomata, ba nango-na.
A tiringa te aomata, ao a notiarake ^{nakhu ti bareaka} _{ni a}
~~Kataka~~ te wa nangoa te wa n te mate.
A Kabara roki-n te bareaka — ao akea
be Kekerna Karawa, e iti, e ruo te ba
ao e baka te Karan.

E Karuoaki te wa; ao ara-n te mata-
-baiaawa are, e ruo iai ^{nako tari} te Bunangonango.

E a bong te bong ao aarea. E Kabakaaki
i taari te "Kaburoro" n te ingaabong.

E namataki bou-na; e riki te aomata
iai, Nan Taberani bou.

E aibabaaki te ie; e riki te aomata
man te baba, Nang Kae baba.

E Kaekeaki te ie; e riki te aomata
man te ata, Nan Teata.

E aitaki Kaabaaba-na, e riki te aomata,
Nan Teabaaba.

E taiaki bwe-na; e riki te aomata, Nan Tarinibwe.

E Katangaki Kamori-na, e riki te aomata,
Na Kamori.

Ao akea be butinako te wa, e riki te
aomata mani wenei-na, Nii Teburoburo.

ʔa tʔa nkanne. ʔ toki taeka-n te aomata n riki.
 Ao aomata nūntana aika a riki man
 te "Kaburoro", a Kawarakeaki, a okia
 Jaamoā, ba boningaia abaia.

Reproduced in Grille 1934: 89-91

IV. ʔ nako nkanne te "Kaburoro" ma Kaai-na
 ake nati-n Nam Batuku, ba a rangi Kaa
 Kana-n tamaia mai maeo.

A Kanenei mainiku ao a moanica te
 aba are Butuna. Nke ʔ aerake iai te
 wa ao ʔ beibeti i-aan te aba. Ao Kaai-n
 te aba ao-aara a bane n tʔi i wi-n te
 bike n taataria.

A ariake nati-ni Batuku n tʔingia
 Kaini Butuna. Aaki n tukaki aro-ia,
 ba a babanga tʔiritʔi Kaain ikekea. Tao
 ʔ bubua Konaia ^{nati-ni Batuku} te aomata ae e tʔing-
 -aki.

Ao ʔ rineaki mai buakon te mate te
 aomata ae te moan nati, ae e buai naba
 ao ae e mara, ao ʔ Kanoaki te wa
 iai, ba ti ngia Kanaia Kaain Jaamoā
 ae e tangiraki riki iron-ia.

Ao taka nati-ni Batuku, a Kora atu-n
 te mate ao a manina te atu n waia.
 Ao akea be timitini rara-n te atu mai-eta.
 Ao nke a birirake ao a iriri-ia taian
 ika ni Kaakana te rara are e timitini
 man te inainano, ba noman te vreba;
 ao temanna te tabakea ʔ toka n te
 rama n nimma te rara ae e raraanga
 man te ata.

ʔ roko i Jaamoā te wa. ʔ aerake i

matabaiawana are te Maunginaomata, ao e Kaarakeaki Kanoana te mate. E nangi tibaaki te amarake.

E Kaewenakoaki moa Kana-n Nam Batuku ma anti-na ae Auriaria. E nikiraki Kana-n Nam Batuku, ma e Katukaki i nano, i raabe-n te maunga, be makuaki tona-na.

Ao nke e amarake Batuku, ao e buburoi sta-n te maunga.

I mui-n aei ao a Karaoi Kana-ia aomata. E tibatibaaki te iriko i buako-ia utu; a tiba iai utu nuntana aika Kaain Taamoa.

Ti Tewribaba are e mauingaki tiba-na i buako-ia aomata nuntana. E aki n nke tiba-na te iriko, ba ti te nikira ae te Kanoannano ae e ^{Katonga} ~~amauannano~~. E nanonibwi Tewribaba n anne, ma e bon aki ni ngongo, be taona nanona.

E a manga borau te wa are te "Kaburoro" aoraria, be na anaaki Kana-ia Kaain Taamoa. E nangi nako nkarne nako Niku-maroro are i-aa-n Taamoa.

Ao e a manga moan twingaki te aomata naba i Niku-maroro n aro-n are i Butuna nkoa, ba a babanga ^{naba} tiritiri Kaain ikekea. Ao e Kanoaaki te "Kaburoro" n te mate, ao e okia Taamoa. Ao nke e tibaaki te iriko-n-aomata iou-ia Kaain Taamoa, ao e a manga mauingaki tiba-n Tewribaba. A Kaono-ia n te Kanoannano, are e m'araa te aba iai. E maraki nano-n Tewribaba n te tibatiba aoraria, ma e boni Karaba.

1 E a manga moani borau Te "Kaburoro", be na anaaki Kana-ia Kaain Taamoa. E nangi nako ~~nkane~~ nako Tonga, are i maiaki-n Taamoa.

Ao akea be tuiake naere Teuribaba. E nang via te wa aosaara. E a bong nke e tuiake; ao e nako ni Karaba i-aa-n te inaa ai ae e wene i-nanon te "Kaburoro." Ao akea be mananga te wa, ao e aki n ataaki Teuribaba iron-ia Kaaina.

Ao nke e roko te "Kaburoro" i Tonga, ao a tuingaki Kaain te aba n ai aro-ia Kaaini Butuna ma Kaain Nikumaroro nkoa, ba a babanga tiritiri.

Ao nke e nang okia Taamoa te wa aosaara ma Kanoana te mate, ao akea be ewenako mai-aa-n te inai Teuribaba; e mo i taari ma rabuna-na te inaa ai. Kaain te waa a nora te inaa ai nke e baka, ao e Kaangai temanna, "Akea, be baka te inaa ai." A Kaeka tabemaang, "Akea te bai iai, ba ti te inaa ai." A aki n ata Teuribaba be raba iaa-na. A bon ti Kanenii naba nako Taamoa.

Ao naere Teuribaba e nana nako eta. E airakea Tonga; e boti-ia aomata n nirein-ia n aro-n te tiritiri ma te un; e nissin-ia n te via-n-oro, ma te ira-ni-maran; ma te via-ni-Kai nuntana, ma n aro-n te buaka nuntana. Iao akea te aro n tiritiri kuana are e aki n nissin-ia iai. E maan, ao a rabakan n un, be Kabanea rabakan-na nako-ia. Ao i-muin

aoaara, ao e teiake Teuribaba n nako Butuna
na Nikumaroro; ao Kaain aaba ikekea a
bane n rabakan vouna. Aa ba rabakan ni
buaka Kaain aaba aKanne voun Teuribaba.

Reproduced in Quoble 1934: 91-4

V. Ao akea be a ikawai te roro-n aomata
tenana i Butuna, ao Nikumaroro, ao Tonga.
Ao a bane n rabakan ni buaka.

E nang oki nKanne te "Kaburoro" mai
Taamoa, be na anaaki Kanaia Kaain
Taamoa te moan nati. E moanica te
aba are Butuna. Ao nke e bribeti i-aa-n
te aba, ao akea te aomata ae e noraki
n tei i wi-n te bika. Aa Kaangai Kaain
te wa aoaara, "Ai Kamira aro-n te aba
aoaei, be bitaki aro-na. A bon tatanociai
Kaaina nkoa n teitei i maai-ra, ao nkai
bon akea te aomata ae ti noria i wi-n
te bika."

Ao a nang aiake n tiringa te aomata.
A aiakea te Kaawa. Ti tabemani Kaain te
Kaawa aoaara; ao nke a roko Kaain
Taamoa, ao a teiake ni birinako i-maia.
A iria Kaain Taamoa, a iria nako biakonika.
A roko i nuka-n te aba.

Ao akea ba nke a roko Kaain Taamoa
i nukan te aba, ao e ewa te aomata ae
e tei i maia. A bane n ikotaki Kaaini
Butuna nuntana i maia. Ao akea ba a
rabakan ni buaka.

A nangi bora ni mate nKanne Kaain te
"Kaburoro" n te bo ni buaka aoaara. A
bo atua, a Koreaki roroaia, a teke Kanoan-

are Iuribaba. Ao e nangi Kaeaki mui-n te
aomata are Kaain te utu aoarea; ao e bua
Iuribaba maibnakoia. Ao a titiakiina
Kotunga are raaon Iuribaba mankoa,
"E nga raon aoarea?" Ao e Kaangai, "Ia
boningaia are e Kaoka te Kai, be nano-
-nibiri i bukini ^{tibanga-na} ~~Kaana~~ are te Kanoannano."
Ao Kabotamiga, e Katona atuna sike e oio,
ao a ataia Kaain Taamoa ba Iuribaba.

E Katanaoi te aba nKanne, be nangi
bo te buaka. E a bane te tai are tenna
te oiaki, ao e a bane n tanaoi te aba.

Ao akea ba a nako maeao wa-ni
Butuna, ma Nikumaroro, ma Tonga. A
aiake i tabon Taamoa are tabona nakoang;
a mo Kaia i-ao-n te ora. Ao Kaain
Taamoa, a tanaoi ma aia roobnaka i
maia. E mo te ikarebana i-ao-n te
ora; e nako ni bo ma Kaain Tonga.
A uia n oro ao a Karakaarakaa n te
Koromatang.

Ao a bati ni mate riki Kaain Taamoa
n te bong aoarea, ba temanna te aomata
viona Kaain Tonga are e Korakora nakoia,
ba Iuribaba. Ao e tae aia Kai Kaain
Taamoa. Ao a Kerikaaki n iangoa aia
buaka nako te ingabong. Ao roobnaka
a titiakiinaki viona unimaane, "E aea
nKai e tae naba ami Kai?" A takin
roobnaka, "Temanna te aomata are
e Korakora riki i buakoia, are ti bora ni
mate viona." "Ao Kam Kina?" "Tiaki
ni Kina." "E tan, Kam na Kina ingabong."

Nke e uigaabong, ao e a manga mo ni
 buaka teikarerebana. Ao a nangi Kina naera,
 ba boningia Iuribaba. Ao a Karabaia aia
 Koraki Tabeman, ao a tana Iuribaba n
 notiarake. E roko Iuribaba i sta. A
 titiakiina, "Ko aera nke ko Kaoka te
 Kai n tringia Kaain Jaamoa?" Ao
 ngaia, e taku ba bukin wi-na nke e
 maotona, ao i bukini Kanana are te
 Kanoannano.

Ao e tuangaki nkanne, "E tan; e nangi
 raoi te buaka." E Karabaia.

Ao a tauaki ^{i Jaamoa} Iuribaba ma rao-na ba
 a na memena n tabon Jaamoa are i
 meang, n aki nakonako maiiai. A
 boni maan ^{n tauaki} i Jaamoa. Ao rimwi, e
 iti te amarake vionia, ba a boni
 maiti. Ao e weteaki Iuribaba vionia
 Kaain Jaamoa, be na tuangia raona
 ba a na manga okiri abaia. Ao
 akes ba a nako; a okiri abaia, ao
 a aki manga soroko i aon Jaamoa.

Reproduced in Griddle 1934: 94-5

VII. Naere nati-ni Batiker are Rairaneana-te-Imatang
 e a manga reke nano-na tenana ni Kani
 boran. Ao e a manga Kabaka te "Kaburoro"
 ba e na boran nakoianq. Ao raona ni boran
 nkanne te Koraki nuntana ae e riki i taari
 nke e morni baka te wa aodarea.

E birimaiaki te waa. E aki ⁿⁱ maan ao e bo
 ma tewasna te waa are e biri mai Tarawa,
 ba "Te-aka-ma-tarawa". E Kaitibo ma te
 "Kaburoro" i sta-n Nikumaroro. Ao e umaki

te "Kaburoro"; e tae baona ao e biri nako Niku-
 -maroro be na Karaoaki iai. Ao te "Aka-ma-
 -tarawa", e birirakea Taamoa ao e aeraki i
 Makuanterara, ao e koro n te bareaka iai. Kaain
 te waa aosaarea: Taubakarebua te matanwi, ao
 Nei Marebu te tia tabunea, ao Kotai te tia-Kaiwa.
 Ao nke a mena n te bareaka, ao a tatanuioaki
 vionia Kaain Taamoa: a nikiraki Kanaia i
 nanoni bong aika nabong. Ao akea, ba a nangi
 tiringaki n aia Katenibong. Ao temanna te
 aomata are Kaain Taamoa are e tuangia ba
 a nangi tiringaki. A-ongo, ao nke e a bongi
 te bong aosaarea, ao a Kabaka waa-ia.
 E aki nako te waa ba a mauringa aia bwe;
 e nako n roaia i marawa i-aan Taamoa.

Ao nke e ingaabong, ao e roko tiringakia
 ma akea ngaia n te bareaka aosaarea, ba
 a tia n nako. Ao e noraki aia bwe; a
 tana Kaain Taamoa, ba a na taminga oki-ia
 Kaain te waa n anaia.

Ao Kaain te wa, are Kotai, e Kaiwa rke-n
 te bwe; e buakaka te Kaiwa n anaakin te
 bwe n te ngaina; e wia Kaiwana n te bong.

Ao nke e tairiki ao e buaka, e ruo te ba,
 e iti. E tua ~~tana~~^{naere} Kotei nakon naere e
 na ana te bwe, "Nkana ko a roko i wi-n te
 bike, ao ko a toro n taminga te iti. Ao nkana
 e iti ao ko a tara Kawaim; ao nkana e
 ro, ao ko a tona te Kawai are ko a tia n
 noria."

E roko ~~tana~~^{naerea} n te bareaka. E a manga
 taminga te iti ni Karaba i-aan te inaa. Ao
 nke e iti ao e nora te bwe; ao nke e a

mānga ro e raweia. Ao akea be roko n te wa. E oki te wa nako Tarawa.

Reproduced in Grille 1934: 95-6

VIII. E Karaoaki te "Kaburoro" i Nikumaroro; ao e a mānga Kabakaaki. E birimaiaki; e aerake i Tabo-n Tabiteneā i maiaiki, i etan te Manoku. A bon tākātaka iai Kaain te wa aoraea. A maan, ao a nora te aomata ae arana Nan Tebuanna; a wetia, a titiakiina te ran, ba a Kani moi. E nakon anaia, ao e notia ma bara-n te rara, ba Kanaia. A titiakiina, "Rara-n teikara aorai?" E Kaangai, "Rara-n te Kua are e Koro i taurake." "Ao abaki-ra te Kua?" "E abaabaki, e taurake te aba iai." "Ko na nakon anaā Karara iai." Ao e taku naerea, "E aki ni Kona n reke Kanami; I nako naba maiaī nkai; e riba aon te Kua n te aomata, ao nkana I roko iai ao A na mate." "E tan, nakon tua ba ti bubuti." Ao ngaiā e nako, ma e tautiaki; e aki n reke te Kua vionna. Ao e a mānga taitae Rairaneana nakoina, "E tan, A na iri-ko; nakon anaā am Kai." Ao naerea, e nako n anaā ana Kai, ao Rairaneana e nota ana Kai. Tiaia Koro aia Kai.

A roko viarikin te Kua. A rangataki aomata iaona. Ao e tei Rairaneana; aotataa ao e tuanga naerea Tebuanna be na mānga nako ni bubuti. E a mānga aki n reke be totokoaki maiaon te Kua. Ao e Kaangai Rairaneana, "E tan ma Kenako,

ba N na Kabaka." Ao e Kabaka mai aan te
Kaina are e tei i aostaata, ae arana Tera-
-maon. E Karea te Kua mai moan atuna;
e teke man te ubu nakon te bukiri. Ao
akea nkanne te aomata i aon te Kua aomata
ba a bane ni mate n ana Koro Rairaneana.

E roko nkanne Tebuanna be na Korea
te amarake. Ao a aki roko aomata i muwin
aei ba a maaku; ao e nke Kanan Raira-
-neana, ao a nako. Ao a Kawiri aia
taeka Kaain Tabitene a vionia, "Nkana e
a manga Koro te Kua nimwi, ao e na tai
nimwi te aba iai ba aia bai I-matang te
Kua."

Ao naere Rairaneana ma raona a tikun
i tabon Tabitene a nakoaiaki, i te Manoku.
A wene n te taina nke e bong, ao a
matu. Ao nke a uti, ao akea bataia
i aia, ba a mwemwenako; e momokia
nako te anti are Anwaria are antia, be
ribaiia ni mena i tabon te aba, be
tangiria ni mena i nukan Tabitene a.

Ao a terake n te ingaabong n ukoukora
bataia, ao a bon nke i nukan te aba.
A tikun ni maeka iai, i Ktiroa.

E nang iain Rairaneana ma ainen
Tabitene a, ba Nii Mangati; e Kariki mangaia.
E oti Tiroa; e bo ma Nii M'aima,
E oti Ataatanimakin; e bo ma Nii Kabutibo,
E oti Teimawri; e bo ma Nii Rakentai.

E ā Koutabeki te kai e neneaki be raranakoē Kateia ba noutan
 abau mai i ana tenanaiman e kariri i taberan te kai
 e tei i Buariki i Tarawa i Mauñatabu ñaia au kai
 are Kaintikuaaba ko na aiti baina, ē nea ba ko na
 Kararanako e bakara Tetoroña ma te ikotamibai e tabanin
 Tarawa e baraki ba abaia Beia ma Jakai ma Kirataura ma
 Kiratan Tarawa, Kirata mai Tarawa, te bo naba are i aon
 Tarawa ba moan naba te riki mai irouni Kirata be e ina
 anoaia Tekira e riki ñaia Namoko te wae ni man ē nako
 ba abana maeac ni Karawa mea Kariki iai, ba natina rimoa Ma-
 moanrabwena mai irouni Kirata be e inaki manen tarana
 a Kakaiainea. Nei Kimoauca e riki ñaia natina e raranako, ba
 ko aro mauanaki ba tiban Taraña ba rikiai Mone ma Arawi moa
 n naba, te mañaña mai nano ñ ñaia nako Tarawa me
 ariki Teabatiantonia i aona ma uena te reña e betinako
 ti moaniwacario te Kai rebutonia ti na urua n erea ma
 boni Kararanakoa e Kabakara mauñabu I bo taneabi
 i an te taubuki, I baka ni Kanako Tarawa, I tana bi
 ñinakon abaia I Tabiteuca ae I biribiri i aoni Kua
 uai, bakaci ni Kabururu betian Tarawa e Kaborake
 i nanon akani Kirata, ma Tabuenana benene be ue,
 Kanako mai taberanikain Tikuaba, ba ko aitarai iai,
 ma Nei Eterieri tei aba ra ke tei Buariki i Tarawa, ana
 Kakteai Tearikan Tarawa, Nabwebwe ma Nabwebwentā-
 roa, be uauaki aia Kai e bakabaka Tarawa ma Ka-
 tea moa te ie, ateiaki Mamika mai nanon ana Kaima
 Tanaboa Utibure mea tei te Kauatei, ateiakinna, Kauma
 ma Tebatina ba tan teiakina Kanaia Uea, rimoa i
 aon Tarawa, Noubwebwe ai kabane Kauca ma ko na
 tiba Kanaia teamarake e raranako Takanuca i
 Buariki antin raranakona i an te Kai, e tei i
 Tarawa, Kakaraki ma nei Janomain na moan
 ci naba nati, Boiboi e nañiriki Noubwebwe

i aon Jarawa, te nati ni Uramai mai iroia Matakoka.
 be tatao Kabia te ie, te bon ana, are tei i etan Jarawa
 i Nukumakin i muia anti ma aomata nu Karakina
 te riki are i aon Jarawa, ba ko na cño moan ana
 riki Noubwebwe, buna Nei Mimanoo Kanoan te tataro
 te tabekantabo i aoni bouan. Auriaria mea riki
 Nauamumuri Nanikain ma Tabutoa n tau ma wai Sea-
 katitireu ma ko na tirina Maiana Kuria Abemama
 Nononti mai Tabiteuea ko kabria n abama ko mata-
 uea ko tabara i aon Tabiteuea, be a toka ana nao
 Beia ma (Takai) Terabaraba rikia te Manoku be tabanin
 an te kai Teibi iroun Tebatuna ma Manikaa te wi ma
 aboaboa rikia Keatābanamea, ko na Katika Koran.
 Tabiteuea tiana Katāmakoo ko na abana te bā, te tabo
 ma teakina waruwaru, te maono ni birotō ba moan
 naba te tēi, are i aon Tabiteuea, beitia n nako te tēi
 te Kauare te Raaaki mai i roia Imatan, e moti du-
 riaria, ba aban takamaru te i nanon te o. n na
 bo motika moa Jarawa, ma abau ma Kabanina mai
 tabon te aba a iroia Nukai ma Tebanarauto, ma
 Bameri au-atu ni Kakai aban Tabwerake i
 Tekokona mai Terarikiriki te moa naba n nāi
 mai irouni Keirata Mañee be tabanin an Tabi-
 teuea Katēa te kai e birirake e bo, Karawa:

Ji a toua te kainiman e rengenge rengerenge
 e-e, ti a marannako irouna ikana e tabetabeki
 baina Kua ni marawa, ato ni marawa i Abaiti
 mai Abataa - maia? Baba ni Mao n tanrake
 N na Harioa te angina, nang, ba angini au
 manewe ni Kuna, ba angini te itera n anti.
 E ruo i marenawa, i marenani Kain abau; I-
 ongo bukina ma ruungana be a kan tonaki
 au te kainiman ma te bai ni Kabotamare; E ru-
 runga be tokitoki itera ni Karawa, ba nao n
 Nei Auti, kateia moa, be na matak te aba irouna
 ikana e raroraki ni man te Take.

E baka mai karawa ba N na Kawinakoo te man.
 A moti taumorini ni wau a nangi bo tanou au
 Hamakinikin: I tamare. A nangi bo tanou be a
 tida butaki Heio, ba... a tia rana... nara!
 E birirake i moa n tangina, e biritete, te ika
 ni KāKang; matak iai ba akea ba e maua
 ae e maua nako i annang, i rabaraba ni
 Karawa i etā - ae!

Ji ruwa i nanon te Akatāra ma Tambukinte-
 kiba ba I a mura abau Atirikiri ma
 Teñaoñao. E ria kain n nanon tērawa i etā
 a aerake ni Kama te Blinai ma te Ikamibuti
 E tabeka marawa, e rorotongitong, E namoia te
 keang, ngaia bā ē tau. Katangiburuu Kata-
 emakainkani be a ruo te ba itibua.
 Tabeka marawa, e rorotongitong, e namoia
 te keang. ngaia. bā ē tau Katangiburuu
 ma Kataemakainkani be a ruo te ba itibua
 E tabeka marawa e rorotongitong e namoia
 te keang ngaia e tau...

Kuna n Nareau (given by Toma of Bern)

E bo bakaruben Nareau, N na bakaria taua, N na
 niria, N na katisa mataia anti Nareau ma Ningonino.
 A tuānāi kaini kunau; anawāi bakarecia e teke
 te kua, e beibeti i an tai.
 N na tangira moa baia, ba akea, be ikoaki; e otea
 Auriaria, Nawai ma Auras. karerea Tewenei e iti matai
 N na eria, me a reke i nanon au riena Tamaroa Nna
 tae nakoia; me a bo baina i an nang tabetina mai
 eta. N na buriburitia me a bo baina, N na wawānā
 rake, N na kateiteia i matan te rawa ni boborau
 be na matahu te aba i rouna - o - a ae - Kanga-o!
 E kanga-e Kaini Kunau - Eng, /
 N na tamania me ria n Ewenako me ria n tama
 nako, N na Kateiteia inanon te manaba i Jaribo
 Jabon te bike nkana e tiku te nna mai anikarawa
 Ma N na teboka marawa e nanokirokiro, N na Kaota
 ikana te Kirilauariki, te reña - o. Jaraiā ma noria
 be tebotebo i nanon te anwai, N na uria mai etan
 te bike, N na Katika te kai, E tangitang, Ia Kai
 o-teia Ngai-bā,
 E maotoua. Bakatibu n te kai, E rararakoe abeia
 Matang mai Jamoa, N na kateia Kateke unana i
 an te tawanon, E bono taina; te Kabaraki te aine, e
 nako mai aon Angitano i nana be maena win
 te kua, Teurukameren; N na bakaria taua i na
 non namaoli n Nei Tewenei, e nangi reke au kua
 Teurukameren, N na Korokoreia, N na taenakoia.
 N na bakarecia ni kainā ba te taranimatang, E
 butaki mai aon te wa, Te wa mai wa-m? E ti
 kuroba i an te manaba i Jaribo A taua
 tabo na Umantewenei, a Kaakia, I - Temotu ma
 Burutai a Katangi-rongorong - Akea ba e bua

tē bai, e matē, tē aomata i an Karawa be tirinaki
weneina, be boaki takanoina me a baka ni matē
i aon tano i nana - o - a - ee aa - a - tie, /

Katica tē kuma be na notaki i nonon tē manaba
i Tariho ma-tata ni kumau. / E ruru tē ra - ee ?
E bo tē ata ni boborau, kaki riki baaba, katan-
gi riki tāmori n tē wa be a kanenei nako
tanguina be niria kaon Nareau.

N na katica natimi me a roko i aoni karawa,
N na wai bakareeia ae tēke - ngga - e teke mai
aoni bain me otirakea Karawa be unarake
boutabuni manabaia I-Matang mai Jamoa. Je-
ngarentake mai taberan tē nangi-ni-karau. E
bubu tē renga i aoni Kieu, E tanoi tabana e
kamakinikin; E bwerei ana āri tara ni man. Je
Bihe mai Terarwa. E moti - ee -

F (61)

Translated from Series II.

Kunan Naakā (given by Koriri of Jarawa).

Je Buata ni borau, E ranataki mai aon Jamoa;
Borauia Nareau ma wana ba tē Akaruru, ngai
tē Buata ni borau, E ranataki mai aon Jamoa
borauia Naka ma Nei Nibongibong. A tuku i
Jarawa, a bo aicin, a karika kanoia Nei Ja-
unikai, ma Nei karamakuna, Nei Matamama
"ko a iri tataaba." Nke E iria kanoa ake be
rarwa. "Ma tiku taininga tē roko mai Manra,
tana tē bonna Kateba matana" Ba I kama,
ba e maaka maemaem bukina moana, Karahi
nako, Jamoa, ko na iri onoro tē borau. A
taetae a inako, ba a maka Je n Nareau, ana
bai mai Eta, ba notia tē ba ni kai ma tē bā
ni kabuburenarena, ti baia i Jamoa tē ia,

tē maka ni ni, wa ni bai kam babanga taetae - a - a - ee
 E moti tien Nareau, tē bibiri tē kanoua, tōto rake, tā-
 beka baina. Ten Nareau; be kiba nakorāng, be kiba-
 ra Naaka. Ma Kataetāea, akea rongorongona: ti tē
 karaki mai maiaki, me aki men tōtōki bukina;
 "kam nanginako! Ti a bo naba ikai... e... e" Ma uotani
 tē eko tē aina, tē kekouai, kam ana teko tēko are i
 t'abon tē Uma n tannakoaiki. kariki bai iai, kariki
 uai tibuia ma ni karavi ba ai buton tē kai Ni-
 mamano Kantabukibuki ngaia.

Kunon Nareau

Translated

Marira-o. Aitara ma Heineaba koreia ni bouana ba moñon
 Tearabuñea, ke tei i Etan tē mate ma te main, Ko nora
 ana man Nāka tē kīiri ma temon tai Bakoa e tikuria
 tē mani mate. He teirake au bino be na ueki aba
 ma a ñanna uboana teuana uoua te nua tē uboa ni
 man n Eitei, E rikirake au bino e roko i Karawa
 a rairaki Ioawea be na atu ni man ae baka; He ka-
 kawakawa i au tano! E tetere rabino ni kaun ba e
 korokoro ni moa, ma n nang añanna kaina bukin
 Tekabanei be kakanikan be roko toñana au bino
 tē anqi ma tē bāa ma tē Karau are ruona aon au
 bino, ma ana touakinua-o.

Final translation discontinued because of obscurity.

E kabo kīananaiti ma Iebuehue ba ko kanti maia ngkai
 ko kanti mai i aoni kieu, te lulu te renga ni matang
 ahea ngai-o ba i boa ma-nin Taberan are toki baina
 ma i Eto, n na manea n na kabaea ma katana
 ma abakira! bi ababakira taekam are tabetabeka
 nangin abam! I tokara te uea tabonibai ma ko na
 Riria bān aban ma ko na katoka kanna E to-
 nōtoño ba ti katana te man te Tabakea, kureia ti kīa
 kiba Rontia te man, Eteke ubana Iekinei te Buralura
 n take, be Ioaki manin taberan Iebuka, ko na ta-
 nunga Kibanakon te man are tiku be uanana, E to-
 tāri au Burentarawa au Katinetine e moti nanona
 te ai mauna te Inone te weanako, E nako te moa
 ni kai ma te atu ma te katane! E bna te bai e ma-
 ibi te bure e tao-o-ba-e.

Te Binekua (Kataneana)

E ai kani koro riki ko ronaba, an nakororia. E mahoro-
 -o-a E ititi ia aue, E ititi i manokani baia Bahea ma
 noria Bakoa ba ko aki ain are teaina ma Uai ma
 tennai, Ma amaran nanoria Ueā aoni Manra butiam
 Auraria butiam Iēkariba ko ti a nganganai butiam
 Nei Iewenei ba ni maia an karoni Kua-o

Bine rana

Itaitaima Itaitaima uhinibain Karikiviki tata maiti
 tata maurowo-o ran abaia mone-o. Ateiaimen abaia
 mone-o ran abaia mone-o; Kairaken abaia mone-o.
 ran abaia mone-o. Rorobuaken abaia mone-o ran
 abaia mone-o Roromatoan abaia mone-o. ran abaia
 mone-o Katia Takamarina are aki anganganai, ba a
 nang anganai ba utau rikiki nako aon te aba-o. I-a
 Manra katei aba katei aba-o.

I titabetabekia ni mam aie, Iō. ao Kariba Nei Wiriki
 Nei Winaba ma Rianikaro. Tanganga ma uānāna
 te kurikuri ma ua-kurikuri te Rebu ma Marebu-
 rebu. Nei Jewenei-o. abutiko ueon aoni Manra-o.

Anoanwana

Au anoa ni karu, ma I nanoni marawa, ba taininga te. Ueon
 aoni Manra Jennaewa. aekia ma kakoroa aekia ma
 kakoroa.

Kuman

Teborau

Partly Transcribed by Grubbs -
 penes G. G. (a) (67) (a),
 partly translated by him.

E-maotoua te boni ni borau. E ruunga itevani ka-
 rawa be a taiaki bue ni wana te Itai-ni-kuria
 E biribiri i nanoni marawa be a kabuta ni ieie
 be a roko au boni ni borau ba ana boni Nakauki
 ma Natutune. ana bongi Nakuaumai ba I a tai-
 kina te bo Tekaiabanaki be ti eua Kama n tanima
 iaki i terani karawa ba a mau rona abanebane
 be a moea karawa ma iaki tangko. I bukini
 mata te nang. E bailure ni Bara Kua ma ni Ingi-
 mea ma ni bai bobo ba a reke libean taberan
 au reke ni borau ko uninga te nao. moro uni-
 nani wau ma ko na wene i nanon te tari
 e raioi ko aki mata bururu ko aki me-
 mweuti. Ba ko toka iroun naewa te tia borau
 ma te tia ieie, Ba e a ta maiaki ⁿⁱ ~~ma~~ karawa
 ba e a tai nanin abana ateri ma a ruru benebena
 o. be Kakaitita nanon au boni borau ba n na
 kabira man, ake a ririmore ba kaewa naina
 buaka ma naina raii ma kaitiaki ma kasta
 moani wau. ba n na kikiina i nanoni
 marawa ba n na kina te nang. E wi ni man
 e koku mai i nana ni marawa be utia te ang.
 e ni kiria ma e karokoa i aon te aba, E
 be toa ramani wau ni birirake e taobuki te ang.

E nako mai aon Nabanaba i nano, te anga n rairai
 be na raira wau man akebo n na ua i marawa
 n na kabira ikon au matau ni ba Kia i moani
 wau, ba Ikaute i aon te tari e uatao ma e a ni
 matentēn nanging tinaniku ni karawa ba i a
 bakara te tōri E bo urana, e tei ba te Bibitoi
 i abaice Matani ma i Jamos; Kawai angin te ang e
 nako mai Kabintongo ni maturake i an ana rinan
 kua ma Nei Jebaibure, Iatanga wau te kua ma Teuri
 kameren. totoki n nanou ba I a ringa te aine, te ritia
 Kaburara, ba I a kabira man moani waena. a kiba
 rake-o. Akibara marakini karawa ba a tiku i aon te tari
 be narake ni katanna mana te mutu ma Tetake, E tangi
 be m'mara e na tiku i taberan au reke ni borau
 ho na riria ban abau Jebukare e bungji rona e
 tonotoño Birina te uunum te taetāno ni maeao ban
 Ruamuna; Ho na butika taniāna te man te Tetabake
 Nei Katutetang, ba a nanana borana i an te tawanou
 te eko ni kabonei; E buta kaina ni bakareeia e teke
 Boraneana ma n na teke ni Ininin. te man te Tabakea
 Nei Katutetang; E beti mai terani karawa, ba kabin
 au tae ni karabakaa; A na tabon au roro ana tei itera
 a na ibea maen te bure ba kanimako kani nke Na-
 nanana. Namatia i moani wau ni ieie i nanoni marawa
 ba I a tawna te tari ba te nana ba I taona te tari ba
 noua ma rawaia Bem mā Onotwa; A na tiku ni be-
 tinako i aon te tari e rairai e maereere, Kai bu-
 kan ririn neio, te ae ni Baitongo, E beibeti i nanoni
 marawa, be ukia te ang, e nako mai Nabanaba. Kai a-
 ngini wau Iantebu ma Narean, nke a teirake mai aon
 Jarawa, Kai huna Nei Rotebema tantana roni waia
 Teana Manonod, a bo kunaia n te ba a kaitia ma
 karereka. E hiriiri ma e kakangi. i nanoni marawa.

E mate Nei Kinatautokoka atiringa i nanoni marawa a
 ba nama te Bihe ma te bulunai te marabu n angini ka-
 ran. E tei nina, kainana ae. E boboi baina te moa
 e kakaero ba n ana ngke tiringa i nanoni marawa
 ba ararai Okiria Matangi mai Samoa, ba ana tirina
 ana kabora. Ahea e aki tiku te manna a tiringa Ma-
 tuakikina Matuarirao ba natin Kareau. E bona te un ko
 ria marawa i tao marawa ngai-ba-e! Kauririko ma
 bareiko, ko na wene i nanon te bo Kaibanaki ni
 Kaama tokina i ani karawa i abaia Rimuimata
 ma Nei Jebabure ni katanga te airio a ni katona
 te airake, ni katanga bwereini marawa, ko na rinia
 te una abono taboia ma ko aki men ata te bongi ma
 te haina, ba a tei okani unau aruru benebene i
 taberan au reke ni borau. Ko na Rinia marewea
 te kai Teieretia e bo urana e tei ba te mimitong i, e
 taia matang, ma i Samoa, E mimitongi ma tanikuna
 ma ko na maki, ko na te bokiko naba i nanon tenei
 E iabuti ma e aia keboke, E teteke tarina te ~~rara~~^{rara}, E
 makua te reinei, be rango mai nanoni marawa. Ko
 na tiriboua karawa ma i ana ukai ba tanini
 mainiku ma maeo. Kaetiko i an te tanbuki ma te
 kiaro matua, ko rara te bou-riki te bou tabea, N na
 ng oreia, E marbua karawa, Ma e tabwenana te bin-
 n rena i e taia Matani Matamo. Waitilu ma
 katatake-o. N na tabutabu ba I a roko i aoni
 Kirae, a bau maiaki ni karawa, be tiringa wan
 te ang'i ma te kinono, N na tiku ni betinako i
 marawa, me a bung'i te ariki, me a tangi te Kiro
 i marawa. A kamaema kua ma Ato a kamaema
 Beibe! Ko na matak ni biribirini wan, te tena
 i maruan te nao, be a rarake, be kana mainiku
 ni karawa, be kakawia te rang, are e unikan

tōno i rarikini karawa i a baia Rimuimata ma
 Kamanuka - nga - ngaia Kua ma Nei Tebaraitoa
 be te tēwe rona akamekame, be Kamaiaiki ma
 Kameangi. E toki te nao, ba naoni tohia ma Rebuo
 ma n na kaborau moa natin be nini makoro i
 nanon te marawa, Akea wau be borau be katai
 rara ma ko na manina i nanon te rai n tituo ma
 te rai ni kamaniga, o ko na maninga, neiko, i
 an te nang are e unikanawa me a buki manai
 ni Boneawa, ba nangin, te Bike ma Ataata, ke,
 ke ia hinna te wa, ba ti a bakara te tari rari te
 tari ni kakoro takataka, be uarake ni kanini naina
 be toki baini mau be nure i an te tari, be nure
 i an te tari boruru ma te tari rengarenga
 tarin aban Jimiran; Ma Te-tanaroa - a - Ko na
 wene i nanon te bo ma te tukahu ma te tabana
 be ua nūnu marawa be airio ni naina he a
 irake ni bong, be toki tari ma e a rumbene
 bene au boni ni borau, te toki ma i tetabara
 ni bong. te ranga, ni bong, are tiw are bonia rake
 i nanoni Karawa, te bongina nabong, te nbong,
 E a kana te nang n na, E bai ni mau e taua ma
 -inikuni Karawa, be kaibuti wau, E bubuti e tois
 moan ang waia, I Jarawa ma i Ababou, e birubiri
 i nanoni marawa, Nanobunice te Kua te Ato Te
 ika e a kasti i moani wau, E tei ba te ika ni kam
 tabekani kaina I-tarotia au kai ni kamata mai
 aoni Bikena, te tano bakoa, te tou ni un kakanga
 au kai ni kamata, kire te kua o - ba aka te kua o
 mate i nano, ko mate ba ko na nima taritarini waia
 Bue ma Rirono, a kana karawa a kana te nangi
 ni karau, are tei ba nei Pakiniwae, kam nene
 ahina kam kaieia, kam aki meni kona waia

I-abou are rangaba ni cie, Tabekani kaina bate a
 tau e ina ba ti kabaka, me a bo me a mae nakoe
 E bubutei akaka, e man too rikiriki ba atoka Ka-
 roharoni matai i taberan ngin moiaki ni karawa
 ba I moani waa matai ma Jamwa, ba I a roko i
 aona libitani wau ma rairana, kaetana nako aon
 te aba, kawene a i aon naiona ~~na~~ nano bunina,
 taerawani wau, te ira uia, na namatia i aon a
 kiaro ni moa, ma au kai ni marawa, ni niaba
 ni niaba wau ma e baba wau; ko aki biubiu
 ko aki rawarawa ni kabira te aba, E na ia tano,
 numani kaina, I kabaka e bo ma e bei e bea imoa
 ni wau, Eieie ba atai tia nakina wau te Birongo
 Birongo, N nang katena i ani kabikabini wau, ba
 I kaitara ma te bue ni marawa, ba tangi taunori
 ba kateteke ni cie be tangi te tia boran be ninia te
 ou ma te manina, ma te tari baba i marawa, ko
 tai bakoa au moa te moti ni maea, Nna boe mana
 wau, Ee n na kaitiakai ba a taniño abau a rawa
 kinokino kaman nonou ba ni mau te bikoko, ba
 ni mau ni kaitiaki, ma ni kamata; I nuri nani
 abau ake aiti ma kai buere i aon tari, E bai
 Bure ni baara i atake me a kanga, te n na
 e bai ni man e taua mainike ni karawa ngais.

Ii Kuna mai Jarawa (given by Titau Nauoko).

Kina te iti be iti n tacan nano nie, kina te iti be
 iti i matan te rawa i tabon te na Naumatong
 ba te matabainwa ni boboran e tikurua tema,
 n Hamama-o-a. Abo bureni baina bure a tani-
 -tani ni kabibi ni Kataratara n na mororo
 bouana ma kaeieia ba te ang. E bakara ma-
 rawa, Kirore ana biri Tababa ma Rokea ta-
 -ia nuni ma ngorei ana kana man ni wan te
 taberanibou te Ratabito me tiotio mani Karuna-
 -etoa te bou are i eta te aine, nga te aine, be
 tauaki muina n te toa ni Jarawa te tara ni
 kakoko bakabaren aban are i aon te na, Neio,
 be kam. ma tanou arimui anga bebe i anga
 taina bebwentiana te Bara ma Teinginea, neio
 kateia ba kain maiaki Nonoti te Ieretia kateia
 ba kain Hamama ma Kuria te Ieretia kateia
 ti bun ten Tetabo ma Ierabue te Iatana natin Iotie
 ma Katarawa neie iti-o-a. Aube matana a ma-
 erere ma raras boraeuan te man Tetabake. Nei
 Katu te bakaturu man ni moaniwaeu taetae ana
 urua Jarawa ke ti na ubouboia ke ti na kuba
 teraia be ira te na ni kaborerei e nako mai
 aon Hamama Nonoti ma Tabiteuea n na kainima-
 ka taekan te rasi be anene be a waka mai
 nanoni bairi ni mane-a, me a kan tan roan
 te mate ma buriti ma taeki te tewenako-i-a.e.

TI KUNA MAI TARAWA (given by Titau & Nauoko)

Kina te iti be iti n taean nano nie, kina te iti be

iti i matan te ~~KUNUA~~ rawa i tabon te na Naumatong

ba te matabaiwa ni boborau e tikuria te mia,

N Abamama-o-a. Abo bureni baina bure a tangi-

tangi ni kabibi ni Kataratara n n amororoa

bouana ma kaeieia ba te ang. E bakara ma-

rawa, Kiroro ana biri Tababa ma Rokea ta-

i a nuni ma ngarei ana kana man ni wau te

taberanibou te Ratabito me tiotio mani Karuma-

etoea te bou are i eta te aine, nga te aine, be

tauaki muina n te toa ni I rauea te tara ni

kakoko bakabarien abam are i aon te na, Neio,

be kam ma tanou arimui anga bebe i anga

taina bebwen tiana te Bara ma Teingimea, Neio

kateia ba kain maiaki Nonouti te Ieretia kateia

ba kain Abamema ma Kuria te Ieretia kateia

ti bun ten Tetabo ma Terabue te Tataua natin Toatie

ma Katarawa neie iti-o-a Arube matana a ma-

erere ma raraoi borauean te man Tetabakea Nei

Katu te bakaturu man ni moaniwaeu taetae ana

urua Tarawa ke ti na ubonboia ke ti na kuba

teraia be ira te na ni kaborerei e nako mai

aon Abemania Nouotu ma Tabiteuea n na kainima-

ka taekan te raoi be anene be a waka mai

nanoni baiu ni mane-a me a kau tau roan

te mate ma buriti ma taeki te tewenako-i-a-e.

When a boy of about 16.

- (a) Te Kaninima (when a boy is given his Kana-ni-mame).
Kikiana.

Rineia tababa rineia tababa rineia bakoa aon tari
ma ko na tataci ni bakoananna Ribābaan ^(brast) ~~mame~~
^(internals) mākaikei, ^(arises in radius) tai bwebwe nanon ba te un, I biri biri i
tari I kaakang ba te bakoa ngai I nakonako i
aon te aba ununi ma te ao ma te aomata
Bun baa & mate Kanan ba te aomata.

- (b) Karuaru nimana.

When above spell was pronounced
over the drink the boy drank it. Then his
chest was struck by tabu, with a Koromatang
in order to make the drink settle:—

"Boani manawan aio I tabwenabwena ni
ngania mainiken ba I aarakiina tera? ba I
aarakiina te un ba I aarakiina tera? ba I
aarakiina te tan ^(Kamari). Ba I aarakiina tera? ba I
aarakiina te tiritiri ni Kamaamate, ba I
aki buba ba I aki ^(Kibubu) buba; ba I aki babakoa,
ba I aki babakoa ^(faint); ba I aki rarawarawa, ba I
aki rarawarawa; ba I aki ^(mamaake) maaaa-o.
Maa un, ne! I un te tan te mami.

- (c) Te Taoba (spell for preventing success of enemy against you).

O antai te mamaane waona & aki tia te un
ma te tiritiri ni Kamaamate; ao Te Maene ma n na ania
ma na ^(Katika angina) xiranimuwa ma na ^(Kibubu) iranimuwa. Otea angina
otea angina, ao & a bu ao & a beka ao & a māku. Ao
& a taona ang-u ma ang-i tabune-an; a roa, & māka
& mākarere ^(naba te nanon aise ad's lung) nabung i marenani ba-ia, Kamarennon
Ka marenibaswei. Ao & a tia be a maaunna-o, ao
& a tia be a maaunna tiritina-o.

(Over

(I nua nkoa) (un) (te aba aei)
 I nima^oāroa bubu^unei aba bubu^unei aba bubu^unei
 bubu^unei & roko te unun iai I Kānangaki
 i aon aban ma bunnau & isie te wa ni Matang
 ma I uweka aona ma I boia ma I tiringa ma
 I taamania ma e uke. I aba tenana e uke
 te aba tenana & uke-o Biri^ubiri kaakang
 oraora te tabata-e. Biri^ubiri kaakang, oraora te
 roka-e-e. I-e! I-e! I-e! Māuné, te un
 te tan, te mauri!

I Kanti i Kawa, i tabian te ni.

I Kabunimoa aine are Iai.

Naia namatan namatani Kabee-ie. Naia namatan
 namatan te Iaburiki-e. Do. Auriana-e. Do. Ika-
 -bung-e. Do. Ireitaburi-e. Do. Atua aio-e. Atua
 aio Nri Tituaabine. & na tute & na nata. (takana ni Kikunato) & na
 iborāā i aon namatani bunnau. & na Katea (fearfulness) nangū.
 I nangina nanang tennang. Bāngu (Ba angū) ni Kangia, ni
 Katangi ni moa aine-ia, Nakana tabon-Rōro; (tabon ga roo) Akana i
 meangu akanne-o, Ba I moanwae nakouaki, ni Kangia
 ; kabeka ni Katangini moa aine-ia nakana tabon rōro.
 Akana mai aku akanne-o, I-e ba I moanwae n
 wairio ni Kangia ni kabeka ni Katangini moa aine-ia
 nakana tabon Rōro; Akana maeao akanne-o. I-e ba
 I moanwae n waerake: I birirakea Karawa ma I
 babakoa Iai ma Namakaina Ia rimoaia-ké; I a tei
 i-aia ma notan te un ma te Kanaaki te mauri ao
 te rori. I mauri naba Nāi ti boni-Nāi Aka i aon
 namatani bunnau aié-o.

Having climbed to the crest of the first coconut you pluck
 the Kakoko at its crest, as follows: hold the Kakoko in

left hand and let it fall over left shoulder. Pass right hand over left and pluck one pinna just above the back of left hand.

Tease the pinna $\frac{1}{4}$ length from tip down riblet. Double over base which is not torn and tie a knot in the lower part. Then tie a single loop with tip and hold suspended at A in right fingers. Intone the

above spell ^{looking at sun} facing east. Then knot again and repeat spell: then a third knot and third repetition.

Then take the Kakoko. Sit on east of tree with back to crest facing ^{sun} east. Pluck a young nut called te atu-n-tewe that has grown facing ^{on a bunch of three} sun. Strike off its husk at face end and pierce with a stick.

Place Kakoko over neck. Let B end be in front. Lean above nut, pick up in right and pour its contents over head with circular sweep from right to left, back, left to right, forward.

Ko na aera tewean tebokan te ni memeri aio
 I tabwenbwen ni ngania mainika A maakai
 Kua-o a maakai ato-o a maakai raom anue
 Mimita-ai Na Bakoa-o-e. Ba kam na ki tinako
 maikoa nakon ~~hai~~ ti boninai aio I
 tabwenabwen ni ngania mainika I ririka
 I angang I bue I ri (2).

Three times repeated. After third time take the leaf whence your Kakoko was plucked, strip its top pinnales with your right and plant the nut bottom up on its tip.

This was done when tide was full at dawn. Preferably in high wind

